

гуманітарного права: проект Закону України від 27 груд. 2019 року № 2689. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/112>.

4. Проект Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/08/20/00-kontrolnyj-proyekt-kk-21-07-2025.pdf>.

Шведова Ганна Леонідівна,
професор кафедри кримінального права
та кримінології навчально-наукового
інституту права та психології Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВІ КОРУПЦІЙНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА СЛУЖБОВІ ЗЛОВЖИВАННЯ

У 2015 році до Кримінального кодексу України була внесено зміни і Розділ XIX доповнено ст. 426-1 «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень» [1]. Щодо конструкції складу даного кримінального правопорушення – варто звернути увагу на такі її особливості. Зокрема, обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності та водночас критерієм, що відмежовує службове кримінальне правопорушення від дисциплінарного проступку, є завдання шкоди додатковим об'єктам, таким як здоров'я, честь і гідність особи, майнові відносини, безпека або довкілля [2, с. 66].

Щодо кваліфікованого складу, передбаченого ч. 5 ст. 426-1 Кримінального кодексу України, а саме дій, передбачених частинами 1–3 цієї статті, вчинених у воєнний час або в умовах бойової обстановки, зазначимо наступне: відповідно до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, командир (начальник) має право особисто застосовувати заходи фізичного впливу та спеціальні засоби, достатні для припинення протиправних дій військовослужбовця, за умови, що такі дії не завдають шкоди його здоров'ю. Це стосується ситуацій, коли військовослужбовець чинить непокору, опір чи погрозу начальнику, займається найманством або самовільно залишає бойові позиції у районах виконання бойових завдань (п. 22). Застосування командиром (начальником) в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці заходів фізичного впливу та спеціальних засобів, що явно перевищують необхідну міру, достатню для припинення протиправних дій з метою затримання військовослужбовця, підлягає кваліфікації за ч. 5 ст. 426-1 КК України [3, с. 159]. Аналіз суб'єктного складу даного кримінального

правопорушення звертає увагу на примітку до ст. 425 КК України, яка визначає ознаки, за якими можливе розмежування військової службової особи від службової особи як суб'єкта службових кримінальних правопорушень. Зокрема, військова службова особа не може ухвалювати рішення, обов'язкові для виконання будь-ким, окрім персоналу ЗСУ, однак усередині організації (ЗСУ) вона наділена управлінськими повноваженнями [2, с. 67].

Разом з цим проблеми запобігання та протидії корупційним правопорушенням залишаються однією з найбільш складних і актуальних, особливо з огляду на потребу забезпечення економічної безпеки держави. Водночас, корупція є досить гнучким явищем, здатним адаптуватися до змін, через що її негативний вплив може поширюватись на будь-яку сферу, зокрема й військову. Згідно Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона», затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, серед цілей та завдань державної політики у сфері оборони та військового будівництва визначено реалізацію ефективних антикорупційних програм, формування нетерпимості до проявів корупції, виявлення та припинення правопорушень, а також підвищення рівня доброчесності в оборонних силах [4].

Зростання кількості корупційних правопорушень у сфері оборони може призвести до ряду негативних наслідків, серед яких: поширення організованої злочинності, збільшення випадків колаборації та інших злочинів проти основ національної безпеки України. Виникає необхідність вдосконалення регламентації системи інструментів протидії корупції у секторі безпеки й оборони України [5]. Основна роль у цій системі належить нормативно-правовому регулюванню. Зокрема, Кримінальний кодекс України не містить спеціальної норми, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення військовослужбовців та порушення порядку виконання службових обов'язків. Разом з цим збільшення штрафів за військові адміністративні правопорушення відповідає загальній тенденції законодавця до посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за певні види правопорушень.

Збільшення розмірів штрафів у санкціях статей 172-10–172-20 КУпАП не супроводжується аналогічним підвищенням штрафів як виду покарання у санкціях статей Кримінального кодексу, що передбачають відповідальність за окремі військові кримінальні правопорушення [6]. З цього випливає, що першим кроком для зменшення кількості корупційних кримінальних правопорушень у військовій сфері має стати узгодження положень національного законодавства щодо суспільно небезпечних службових діянь. Особливу увагу слід приділити оборонно-промислому комплексу, зокрема, регулюванню закупувель, а також військово-медичній сфері,

яка наразі залишається однією з найбільш корумпованих. Таким чином, проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що в умовах воєнного стану держава потребує комплексної стратегії, спрямованої на зниження корупційних ризиків у військовій сфері. Особливої уваги заслуговує також неузгодженість нормативно-правових актів у частині диференціації меж відповідальності за службові кримінальні правопорушення, вчинені у військовій сфері [7, с. 37].

Отже, важливим завданням в умовах військової збройної агресії є посилення правопорядку і законності в лавах ЗСУ. Надзвичайно актуальним питанням є дотримання військової дисципліни, обороноздатності і боєздатності. А центральне місце в системі заходів забезпечення норм військової дисципліни належить Розділу XIX Кримінального кодексу України, і особливо – нормам про службові зловживання.

Список бібліографічних посилань

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінков Інтер, 2018. 1104 с.

2. Кізюн О. П. Юридичний аналіз складу перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень. *Південноукраїнський правничий правопис.* 2020. № 3. С. 64–68.

3. Звенигородський О. М. Поняття перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 4. С. 156–161.

4. Стратегія воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона», затверджена Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15>.

5. Пашенко Є. М., Чалий М. Г. Правові інструменти протидії корупції у секторі безпеки і оборони України: сутність і особливості. URL: https://www.pubadm.vernadskeyournals.in.ua/journals/2022/5_2022/21.pdf.

6. Ковальський В. С. Новели у законодавстві про адміністративну та кримінальну відповідальність за військові правопорушення: хотіли як краще. URL: <https://yvu.com.ua/novely-u-zakonodavstvi-pro-administratyvnu-takryminalnu-vidpovidalnist-za-vijskovi-pravoporushennya-hotily-yak-krashhe/>.

7. Вітвіцький С. С. Протидія корупційним кримінальним правопорушенням, що вчиняються у військовій сфері. *Актуальні проблеми протидії злочинності і корупції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 22 грудня 2023 р.)*. Харків: Юрайт, 2023. С. 34–37.